

J. R. R.
TOLKIEN
ELÄMÄKERTA

HUMPHREY CARPENTER

Humphrey Carpenter

J. R. R. TOLKIEN
ELÄMÄKERTA

SUOMENTANUT VESA SISÄTTÖ

RUNOT SUOMENTANUT JOHANNA VAINIKAINEN

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

Englanninkielinen alkuteos
J. R. R. TOLKIEN: A BIOGRAPHY

ilmestynyt alun perin George Allen & Unwinin kustantamana 1977.

Originally published in the English language
by HarperCollins Publishers Ltd. under the title

J. R. R. TOLKIEN: A Biography

© Humphrey Carpenter 1998

Suomenkielinen laitos © suomentajat ja WSOY 2022,
julkaistu HarperCollins Publishers Ltd:n luvalla
Werner Söderström Osakeyhtiö

TOLKIEN and are registered trademarks of The Tolkien
Estate Limited.

Humphrey Carpenter asserts the moral right to be acknowledged
as the author of this work.

Suomennos ilmestynyt aiemmin Nemon kustantamana 1998.

Tarkistettu suomennos 2022.

Lainaukset J. R. R. Tolkienin *Kirjeistä* suomentanut Tero Valkonen.

Lainaukset J. R. R. Tolkienin *Kullervon tarinasta*
suomentanut Jaakko Kankaanpää.

Lainaukset J. R. R. Tolkienin *Tarusta Sormusten herrasta*
suomentaneet Eila Pennanen ja Kersti Juva.

Lainaukset J. R. R. Tolkienin *Hobitista* suomentanut Kersti Juva.

Lainaukset J. R. R. Tolkienin esseestä »Saduista»
suomentanut Vesa Sisättö.

Lainauksen J. R. R. Tolkienin esipuheluonnoksesta teokseen
The Golden Key suomentanut Jaakko Kankaanpää.

Lainaukset J. R. R. Tolkienin »Niukun lehdestä» suomentanut
Kersti Juva.

Lainaukset Roger Lancelyn Greenin ja Walter Hooperin teoksesta
C. S. Lewis: Elämäkerta suomentanut Tarja Kontro.

ISBN 978-951-0-48633-7

Painettu EU:ssa

Omistettu »T.K.B.S:n» muistolle

SISÄLLYS

Tekijän huomautus	9
-------------------	---

ENSIMMÄINEN OSA

Vierailu	13
----------	----

TOINEN OSA

LAPSUUS JA NUORUUS 1892–1916

1 Bloemfontein	19
2 Birmingham	27
3 Yksityiset kielet – ja Edith	41
4 T.K., B.S., jne.	54
5 Oxford	62
6 Jälleen yhdessä	70
7 Sota	81
8 Saattue hajooa	91

KOLMAS OSA

MYTOLOGIAN SYNTY 1917–1925

1 Kadonneet tarinat	101
2 Piipahdus Oxfordissa	112
3 Retki pohjoiseen	115

NELJÄS OSA

»KOLOSSA MAAN SISÄLLÄ ASUI HOBITTI»

1925–1949

1 Elämää Oxfordissa	125
2 Ihminen kuvien takana	133
3 »Hän oli ollut kielen sisällä»	141

4	Jack	152
5	Northmoor Road	162
6	Tarinankertoja	170

VIIDES OSA
KOLMAS AIKA 1925–1949

1	Herra Reppuli astuu näyttämölle	185
2	»Uusi Hobitti»	193

KUUDES OSA
MENESTYS 1949–1966

1	Portteja paiskaamassa	219
2	Iso riski	225
3	Käteistä tai kunniaa	230

SEITSEMÄS OSA
VIIMEISET VUODET 1959–1973

1	Headington	245
2	Bournemouth	257
3	Merton Street	263
	Jälkikirjoitus: Puu	267

LIITTEET

A	Yksinkertaistettu sukutaulu	
	J. R. R. Tolkienin esivanhemmista	271
B	J. R. R. Tolkienin elämän tärkeät vuosiluvut	272
C	J. R. R. Tolkienin julkaistut kirjoitukset	276
D	Lähteet ja kiitokset	299
	Hakemisto	303

TEKIJÄN HUOMAUTUS

Tämä kirja perustuu edesmenneen professori J. R. R. Tolkienin kirjeisiin, päiväkirjoihin ja muihin papereihin sekä hänen perheensä ja ystäviensä muisteluihin.

Tolkien itse ei täysin hyväksynyt elämäkertoja. Tai oikeammin hän ei pitänyt niiden käytöstä kirjallisuudentutkimuksessa. »Yksi vahvimista mielipiteistäni on se», hän kirjoitti kerran, »että tekijän elämäkerran tutkiminen on täysin turha ja väärä lähestymistapa hänen töittensä kannalta.» Silti Tolkien oli epäilemättä tietoinen siitä, että hänestä kirjoitettaisiin erittäin todennäköisesti kuolemansa jälkeen elämäkerta – niin suosittuja hänen romaaninsa olivat. Hän näyttää itsekkin tehneen joitain valmisteluja tätä varten, sillä elämänsä viimeisinä vuosina hän varusti joukon vanhoja kirjeitä ja papereita selittäväillä huomautuksilla ja muilla kommenteilla. Hän kirjoitti myös muutaman sivun lapsuusmuistoja. Voimme siis toivoa, ettei tämä kirja ole täysin hänen toiveidensa vastainen.

Kirjaa kirjoittaessani olen pyrkinyt kertomaan Tolkienin elämän tarinan ilman arvottavia tulkintoja hänen teoksistaan. Valitsin tämän linjan osaksi kunnioituksesta Tolkienin omia mielipiteitä kohtaan, ja joka tapauksessa minusta tuntuu, että ensimmäinen kirjailijasta julkaistu elämäkerta ei ole välttämättä paras paikka kirjallisille tuomioille, jotka loppujen lopuksi heijastelevat aivan yhtä paljon kriitikon luonnetta kuin kohdettaan. Olen kuitenkin koettanut hahmotella joitakin kirjallisia ja muita vaikutteita, jotka ovat merkinneet jotakin Tolkienin mielikuvitukselle. Toiveeni on, että tämä loisi hieman valoa hänen teoksiinsa.

H. C.
Oxford, 1976

ENSIMMÄINEN OSA

VIERAILU

On keväinen aamupäivä vuonna 1967. Olen ajanut Oxfordin keskustasta Magdalen Bridgen yli pitkin Lontooseen vievää tietä ja ylös kukkulanrinnettä kunnialliseen mutta mitäänsanomattomaan Headingtonin esikaupunkiin. Lähellä suurta tyttöjen yksityiskoulua käännyn vasemmalle Sandfield Roadille, asuinkadulle, jota reunustavat kaksikerroksiset tiilitalot siisteine puutarhoineen.

Numero 76 on varsin kaukana risteyksestä. Talo on maalattu valkoiseksi, ja se on osin korkean aidan, pensasaidan ja puiden suojaama. Pysäköin auton, avaan holvatus portin, kuljen lyhyttä polkua, jota reunustavat ruusupensaat, ja soitan ovikelloa.

On pitkään hiljaista, vain päätieltä kantautuu liikenteen huminaa. Alan pohtia, pitäisikö minun soittaa uudestaan vai lähteä pois, kun professori Tolkien avaa oven.

Tolkien on hieman pienempi kuin odotin. Hän puhuu paljon pituudesta kirjoissaan, joten on yllättävää huomata, että hän on itse alle keskimittaan – ei paljon, mutta juuri tarpeeksi, jotta sen huomaa. Esittelen itseni, ja (koska olen sopinut tapaamisesta etukäteen ja minua on odotettu) katse, joka aluksi oli kysyvä ja hiukan puolustuskannalla, vaihtuu hymyksi. Hän ojentaa kätensä ja puristaa kättäni lujasti.

Tolkienin takana näen eteishallin. Se on pieni ja siisti, eikä siinä ole mitään sellaista, jota ei voisi odottaa näkevänsä iäkkäiden keskiluokkaisen ihmisten kotona. W. H. Auden kutsui taloa »karmeaksi» harkitsemattomassa lausunnossaan, jota lainattiin lehdissä. Mutta se on hölynpölyä. Talo on yksinkertaisesti tavallinen esikaupunkiasunto.

Rouva Tolkien ilmestyy hetkeksi tervehtimään minua. Hän on aviomiestään pienempi, huoliteltu vanha rouva, jolla on päätä pitkin kamattu valkoinen tukka ja tummat kulmakarvat. Vaihdamme hetken kohteliaisuuksia, ja sitten professori astuu ulos ulko-ovesta ja ohjaa minut »toimistoonsa» talon sivulla.

Toimisto osoittautuu autotalliksi, jossa ei ole pidetty autoa pitkään aikaan. Tolkien selittää, ettei hänellä ole ollut autoa sitten toisen maailmansodan alun. Autotallista tehtiin asuttava sen jälkeen kun hän jäi eläkkeelle, ja sinne sijoitettiin kirjat ja paperit, joita hän ennen piti työhuoneessaan yliopistolla. Kirjahyllyt pursuavat sanakirjoja, etymologiaa ja filologiaa käsitteleviä teoksia ja monen kielisiä tekstieditioita – eniten joukossa on tekstejä muinais- ja keskienglanniksi sekä muinaisnorjaksi. Hyllyissä on myös osasto, jossa on *Tarun Sormusten herrasta* käännöksiä: puolaksi, hollanniksi, tanskaksi, ruotsiksi ja japaniksi. Kartta Tolkienin luomasta Keski-Maasta on kiinnitetty nastoilla ikkunalautaan. Lattialla on hyvin vanha matka-arkku täynnä kirjeitä, ja pöydällä mustepulloja, teriä, kynätelineitä ja kaksi kirjoituskonetta. Huone tuoksuu kirjoilta ja tupakansavulta.

Huone ei ole erityisen mukava, ja professori pyytää anteeksi, että ottaa minut vastaan täällä. Hän selittää, ettei yhdistetyssä makuu- ja työhuoneessa, jossa hän tekee varsinaisen kirjoitustyönsä, ole tilaa. Hän sanoo, että järjestelyä ei kuitenkaan tarvitsisi sietää enää kauaa: hän toivoo pian saavansa valmiiksi ainakin suurimman osan kustantajalle lupaamastaan työstä. Sen jälkeen hän ja rouva Tolkien voivat muuttaa mukavampaan asuntoon ja miellyttävämpään ympäristöön, kauas vierailijoista ja tunkeilijoista. Hän näyttää hieman hämilliseltä viimeisen huomautuksensa jälkeen.

Astun sähkötakan ohitse ja istun Tolkienin pyynnöstä tuolille. Hän ottaa piipun tweedakkinsa taskusta ja puhkeaa selittämään, miksi ei voi suoda minulle kuin muutaman minuutin aikaa. Kiiltävä sininen herätyskello tikittää äänekkäästi huoneen toisella puolella kuin painottaakseen tätä seikkaa. Tolkien sanoo, että hänen täytyy selvittää erään lukijan kirjeessään osoittama ilmeinen ristiriita *Sormusten herrassa*: asia vaati välittömiä toimenpiteitä, sillä kirjan korjattu laitos on menossa painoon. Hän selittää ongelman yksityiskohtaisesti ja puhuu kirjastaan kuin se ei olisi kaunokirjallinen teos vaan todellisten tapahtumien historiaa: hän ei näytä pitävän itseään pienen korjattavissa olevan virheen tehneenä kirjailijana, vaan historioitsijana, jonka täytyy valaista historiallisen dokumentin hämärää kohtaa.

Hämmentävästi Tolkien tuntuu ajattelevan, että tunnen teoksen yhtä hyvin kuin hän. Olen lukenut sen monta kertaa, mutta hän puhuu yksityiskohdista, jotka merkitsevät minulle vain vähän tai eivät lainkaan. Alan pelätä, että hän esittää minulle jonkin syvällisen kysymyksen, joka pal-

jastaa tietämättömyyteni. Ja sitten hän todella tekee kysymyksen, mutta onneksi se on retorinen, eikä selvästikään vaadi vastaukseen enempää kuin »kyllä».

Pelkään yhä, että tulossa on lisää ja vaikeampia kysymyksiä, ja olen kaksin verroin hermostuneempi, sillä en kykene kuulemaan kaikkea, mitä Tolkien sanoo. Hänellä on outo ääni, syvä mutta kaiuton, täysin englantilainen, mutta se sisältää jonkin määrittelemättömän ominaisuuden – kuin hän tulisi jostain toisesta aikakaudesta tai kulttuurista. Enimmäkseen hän kuitenkin puhuu epäselvästi. Sanat tulevat ulos kiihkeinä ryöppyinä. Hän nielaisee tai puristaa yhteen kokonaisia lauseenosia painottaessaan asioita nopeasti. Usein hän nostaa kätensä ja tarttuu suuhunsa, jolloin häntä on vielä vaikeampi kuulla. Hän puhuu monimutkaisin lausein lähes epäroimattä – mutta sitten tulee pitkä tauko, jonka aikana minun varmastikin pitäisi vastata. Mutta mihin? Jos hän esitti kysymyksen, en ymmärtänyt sitä. Yllättäen hän jatkaa (hän ei ollutkaan päättänyt lausettaan) ja pääsee nyt painokkaisiin johtopäätöksiinsä. Ne sanoessaan hän tunkee piippunsa hampaidensa väliin ja puhuu yhteenpuristettujen leukojensa välistä. Pisteiden kohdalla hän raapaisee tulitikun.

Taas ponnistelen keksiäkseni älykkään huomautuksen, ja taas Tolkien jatkaa ennen kuin löydän mitään sanottavaa. Seuraten jotain heikkoa yhdistävää lankaa hän alkaa puhua sanomalehdessä olleesta huomautuksesta, joka on suututtanut hänet. Nyt minusta tuntuu siltä, että voin osallistua keskusteluun hiukan ja sanon jotain, jonka toivon kuulostavan älykkäältä. Hän kuuntelee kohteliaan kiinnostuneena ja vastaa minulle pitkäkösti. Hän käyttää huomautustani (joka oikeasti oli hyvin mitään-sanomaton) erinomaisesti saaden minut tuntemaan, että olen sanonut jotakin sanomisen arvoista. Sitten hän poikkeaa sivupolulle ja olen jälleen tyhjän päällä, kykenemätön vastaamaan muuten kuin yksitavuisin myönnöin siellä täällä. Tosin minusta tuntuu, että minua arvostetaan yhtä paljon kuuntelijana kuin keskusteluun osallistujana.

Puhuessaan Tolkien astelee jatkuvasti edestakaisin pienessä hämärässä huoneessa tarmolla, jossa on ripaus rauhattomuutta. Hän heiluttaa piippuaan ilmassa, kopistaa sen tyhjäksi tuhkakuppiin, täyttää piipun, raapaisee tulitikun, mutta polttaa tuskin koskaan enempää kuin pari imaisua. Hänellä on pienet, hoidetut uurteiset kädet ja yksinkertainen vihkisormus vasemman käden nimettömässään. Hänen vaatteensa ovat hieman ryppyiset, mutta istuvat hyvin hänen yllään, ja vaikka hän on 75-vuotias, hänen värikkään liivinsä nappien takana on vain aavis-

tus pulleutta. En voi kääntää katsettani pitkäksi aikaa pois hänen silmistään, jotka saattavat vaellella ympäri huonetta tai tuijottaa ulos ikkunasta mutta palata sitten luomaan nopeita silmäyksiä minuun tai kiinnittää katseensa vakaasti jonkin tärkeän huomautuksen ajaksi. Rypyt ja uurteet ympäröivät silmiä ja korostavat muuttuvia mielialoja.

Sanojen tulva on hiljennyt hetkeksi ja piippu syttyy jälleen. Havaitsen tilaisuuteni tulleen ja ilmoitan asiani, joka ei kuitenkaan enää vaikuta tärkeältä. Silti Tolkien tarttuu siihen innokkaasti ja kuuntelee minua tarkkaavaisesti. Kun tämä osa keskustelusta on käyty, nousen lähteäkseni, mutta nyt lähtöni ei ilmeisesti olekaan odotettu eikä toivottu, sillä hän alkaa taas puhua. Tolkien viittaa jälleen mytologiaansa. Hänen silmänsä kiinnittyvät johonkin kaukaiseen kohteeseen, ja hän näyttää unohtaneen läsnäoloni tarttuessaan piippuunsa ja puhuessaan sen varren läpi. Minusta vaikuttaa siltä, että Tolkien muistuttaa ulkoisesti kaikin tavoin Oxfordin oppineen arkkityyppiä, ajoittain jopa näyttämöiden karikatyyriä sellaisesta. Mutta nimenomaan sitä hän ei ole. Vaikuttaa pikemminkin siltä kuin jokin outo henki olisi ottanut iäkkään professorin hahmon. Hänen ruumiinsa saattaa astella tässä nukkavierussa esikaupunkihuoneessa, mutta hänen mielensä vaeltaa kaukana Keski-Maan vuorilla ja tasangoilla.

Sitten kaikki on ohi, ja minut ohjataan ulos autotallista ja saatetaan puutarhan portille – pienemmälle, sille joka on etuovea vastapäätä. Tolkien selittää, että autotallin portti täytyy sulkea riippulukolla, etteivät läheiselle stadionille otteluita seuraamaan tulleet jalkapallon katsojat pysäköisi autojaan hänen pihatielleen. Melkoiseksi yllätyksekseni Tolkien pyytää minua tulemaan katsomaan häntä uudestaankin. Ei ihan lähiaikoina, sillä rouva Tolkienilla ja hänellä on ollut terveysongelmia, ja he ovat menossa lomalle Bournemouthiin ja hänen työnsä on monta vuotta jäljessä aikataulusta ja vastaamattomia kirjeitä on roppakaupalla. Mutta joskus, pian. Hän puristaa kättäni ja palaa hieman yksinäisen näköisenä sisään taloon.

TOINEN OSA

Lapsuus ja nuoruus 1892–1916

BLOEMFONTEIN

Eräänä maaliskuun päivänä vuonna 1891 höyrylaiva Roslin Castle irtosi laiturista ja lähti Englannista Hyväntoivonniemeä kohti. Laivan takakanella seisoivat hoikka ja sievä 21-vuotias nainen vilkuttamassa perheelleen, jota ei tulisi näkemään pitkään aikaan. Mabel Suffield oli matkalla Etelä-Afrikkaan mennäkseen naimisiin Arthur Tolkienin kanssa.

Se oli kertakaikkinen käännekohta hänen elämässään. Taakse jäivät Birmingham, sumuiset päivät ja teehetket perheen kanssa. Edessä odottivat tuntematon maa, ikuinen auringonpaiste ja avioliitto miehen kanssa, joka oli 13 vuotta häntä vanhempi.

Vaikka Mabel oli nuori, kihlaus oli ollut pitkä. Arthur Tolkien oli kosi-
nut häntä ja saanut myöntävän vastauksen kolme vuotta aiemmin, pian
tytön 18-vuotispäivän jälkeen. Mabelin isä ei kuitenkaan sallinut muo-
dollista kihlausta vielä kahteen vuoteen tytön nuoren iän vuoksi. Niinpä
Mabel ja Arthur saattoivat ainoastaan vaihtaa kirjeitä salassa ja tavata
illanvietoissa perheen valvovan silmän alla. Mabel uskoi kirjeensä nuo-
remmalle sisarelleen Janelle. Jane toimitti ne Arthurille Birminghamin
New Streetin asemalaiturilla palatessaan junalla koulusta kotiin esikau-
punktiin, jossa Suffieldit asuivat. Illanvietot olivat tavallisesti musiik-
kipitoisia kutsuja, joissa Mabel ja Arthur saattoivat ainoastaan vaihtaa
salavihkaisia katseita tai enimmillään hipaista toistensa hihoja Arthurin
sisarten soittaessa pianoa.

Piano oli tietenkin Tolkien-merkkinen. Sen oli valmistanut Tolkienien
perheyrittäjä, josta oli peräisin kaikki varallisuus, jota perheellä joskus oli
ollut. Pianon kannessa luki »Vastustamaton piano-forte: valmistettu eri-
tyisesti äärimmäisiin ilmasto-oloihin». Nyt pianoyrittäjä oli toisissa käsissä
ja Arthurin isä vararikossa. Hänellä ei ollut enää perheyrittäjä, josta
tarjota töitä pojilleen. Arthur oli yrittänyt luoda uraa Lloyds-pankissa,
mutta ylenemismahdollisuudet Birminghamin konttorissa olivat vähäi-
set. Hän tiesi, että hänen täytyisi etsiä toinen työpaikka voidakseen elät-

tää vaimon ja perheen. Hän käänsi katseensa kohti Etelä-Afrikkaa, jossa kulta- ja timanttilöydöt rikastuttivat pankkeja. Siellä pankkitoimihenkilöillä oli hyvät tulevaisuudennäkymät. Alle vuoden kuluttua Mabelin kosimisesta Arthur otti vastaan viran Bank of Africasta ja matkusti laivalla Hyväntoivonniemelle.

Arthurin päätös osoittautui hyväksi. Ensimmäisen vuoden aikana hänen oli matkustettava paljon, sillä hän sai määräaikaista toimia tärkeimmissä kaupungeissa, jota sijaitsivat Hyväntoivonniemen ja Johannesburgin välillä. Hän hoiti työnsä hyvin ja vuoden 1890 lopussa hänet nimitettiin keskeisen haarakonttorin johtajaksi Bloemfonteiniin, Oranjen vapaavaltion pääkaupunkiin. Hän sai talon työsuhdeasunnokseen ja tulot olivat riittävät, joten avioliitto Mabelin kanssa oli vihdoinkin mahdollinen. Mabel juhli 21-vuotispäiväänsä tammikuun 1891 lopussa, ja vain muutamaa viikkoa myöhemmin hän matkusti Roslin Castlella kohti Etelä-Afrikkaa ja Arthuria. Mabelin isä oli viimein hyväksynyt heidän kihlauksensa.

Tai pikemminkin voisi sanoa, että Mabelin isä sieti kihlausta, sillä John Suffield oli ylpeä mies, ja erityisen ylpeä hän oli sukujuuristaan – ne olivatkin hänen miltei viimeinen jäljellä oleva ylpeyden aiheensa. Hän oli aikoinaan omistanut tuottoisan kangastavaraliikkeen Birminghamissa mutta joutunut vararikkoon Arthur Tolkienin isän tavoin. Hänen täytyi ansaita elantonsa myymällä kauppatuotteita Jeyesin puhdistusaineita. Epäonni oli vain lisännyt hänen ylpeyttään vanhasta keskienglantilaisesta suvustaan. Mitä Tolkienit olivat siihen verrattuna? Pelkkiä saksalaisia siirtolaisia, englantilaisia vain muutaman sukupolven ajalta – se oli häidin tuskin sovelias sukutausta hänen tyttärensä miehelle.

Jos Mabel pohti tällaisia asioita kolmen viikon laivamatkan aikana, ne luultavasti olivat kaukana hänen ajatuksistaan sinä huhtikuun alun päivänä, kun laiva saapui Kapkaupungin satamaan ja hän näki vihdoinkin laiturilla valkopukuisen, komean ja reheväviiksisen hahmon. Mies ei näyttänyt 34-vuotiaalta, kun hän yritti nähdä väkijoukon läpi vilahdusta rakkaasta »Mabistaan».

Arthur Reuel Tolkien ja Mabel Suffield menivät naimisiin Kapkaupungin katedraalissa 16. huhtikuuta 1891 ja viettivät kuherruskuukauden hotellissa lähellä Sea Pointia. Sitten he lähtivät yli tuhannen kilometrin uuvuttavalle junamatkalle Oranjen vapaavaltion pääkaupunkiin, taloon josta tuli Mabelin ja Arthurin ensimmäinen ja ainoa yhteinen koti.

Bloemfontein oli saanut alkunsa pelkkänä kyläpahasena 45 vuotta aikaisemmin. Vuonna 1891 se oli yhä pikkukaupunki. Bloemfontein

ei taatusti ollut vaikuttava näky, kun Mabel ja Arthur astuivat junasta uudella rautatieasemalla. Ruohoavikon hollantia¹ puhuvat maanviljelijät ajoivat suurilla härkävaunuilla kaupungin keskustan torille purkamaan ja myymään villapaaleja, jotka olivat valtion talouden perusta. Torin ympärille ryhmittäytyivät sivilisaation vankat tunnusmerkit: parlamenttitalo pylväikköineen, kaksitorninen hollantilainen reformoitu kirkko, anglikaaninen katedraali, sairaala, kirjasto ja presidentin virka-asunto. Kaupungissa oli klubi eurooppalaisille asukkaille (saksalaisille, hollantilaisille ja englantilaisille), tennisklubi, oikeusistuin ja riittävästi kauppoja. Ensimmäisten siirtolaisten istuttamat puut olivat vielä pieniä, ja Mabel joutui huomaamaan, että kaupungin puisto koostui noin kymmenestä pajupuusta ja vesilammikosta. Vain muutaman sadan metrin päässä talojen takana aukesi ruohoavikko, jolla sudet, villikoirat ja sakaalit uhkasivat karjaa. Postiratsastaja saattoi joutua siellä pimeään aikaan leijonan hyökkäyksen kohteeksi. Näiltä puuttomilta tasangoilta tuuli puhalsi Bloemfonteiniin ja nosti tomua leveille sorapäällysteisille kaduille. Kirjoittaessaan perheelleen Mabel kuvaili kaupunkia näin: »Synkkää erämaata! Kauheaa korpea!»

Joka tapauksessa Mabelin oli Arthurin vuoksi sopeuduttava uuteen ympäristöön, eikä hänen elämänsä missään nimessä ollut epämukavaa. Bank of African kiinteistö sijaitsi Maitland Streetillä, aivan torin lähellä, ja siihen kuului vankasti rakennettu asuintalo ja suuri puutarha. Talossa oli palvelijoita, joista osa oli mustia tai värillisiä ja osa valkoisia siirtolaisia. Englanninkieliset asukkaat muodostivat seurapiirin, joka järjesti säännöllisen, joskin ennustettavan kierroksen tansseja ja päivälliskutsuja. Mabelilla oli paljon omaa aikaa, sillä silloin kun Arthur ei ollut töissä pankissa, tämä opiskeli hollantia – kieltä, jolla kaikki hallinnolliset ja juridiset dokumentit laadittiin – tai hankki hyödyllisiä tuttavuuksia klubilla. Arthurilla ei ollut varaa viettää helppoa elämää. Hänen pankillaan oli Bloemfonteinissa vain yksi kilpailija, mutta se oli National, Oranjen vapaavaltion oma pankki. Arthurin työnantaja Bank of Africa oli ulkopuolinen, *uitlander*, ja sitä siedettiin vain parlamentin poikkeuslainsäädöksellä. Tilannetta pahensi se, että edellinen Bank of African johtaja oli loikannut Nationaliin, ja Arthurin täytyi työskennellä kaksin

¹ Carpenter käyttää tässä Etelä-Afrikassa puhutusta afrikaansin kielestä nimitystä *Dutch*, hollanti. Samaa sanaa käyttivät luultavasti aikalaisetkin. Vielä 1800-luvun lopussa afrikaansia ei pidetty omalla kielenään, vaan murteellisena hollantina. Kirjakielenä käytettiin samaa hollantia kuin Alankomaissa. (Suom. huom.)

verroin varmistaakseen, etteivät arvokkaat talletukset seuraisi perässä. Lisäksi lähiseudulla oli uusia hankkeita, joista hänen pankkinsa saattaisi hyötyä, suunnitelmia, jotka liittyivät Kimberleyn timantteihin lännessä tai Witwatersrandin kultaan pohjoisessa. Vaihe oli ratkaiseva Arthurin uralla, ja Mabel sai huomata miehensä olevan erittäin onnellinen. Arthur oli sairastellut Etelä-Afrikkaan saapumisensa jälkeen, mutta ilmasto tuntui sopivan hänen temperamentilleen. Mabel pani huolestuneena merkille tämän mieltymyksen – hän puolestaan oli jo muutaman kuukauden jälkeen alkanut inhota syvästi ilmastoa. Ahdistavan kuuma kesä ja kylmä, kuiva, tomuinen talvi koettelivat hänen hermojaan enemmän kuin hän halusi myöntää Arthurille. »Kotiloma» vaikutti hyvin kaukaiselta, sillä heillä ei ollut oikeutta vierailta Englannissa ennen kuin he olisivat olleet Bloemfonteinissa vielä kolme vuotta.

Silti Mabel jumaloi Arthuria, ja hän oli onnellinen joka kerta voidessaan houkutellessa tämän pois työpöytänsä takaa. He kävivät kävelyillä tai ajeluilla, pelasivat tennistä ja golfia tai lukivat toisilleen ääneen. Pian Mabel sai muutakin ajateltavaa: hän havaitsi olevansa raskaana.

Neljäntenä tammikuuta 1892 Arthur Tolkien kirjoitti kotiin Birminghamiin.

Rakas äitini,

tällä viikolla minulla on sinulle hyviä uutisia. Mabel synnytti minulle kauniin pienen pojan viime yönä (3. tammikuuta). Se tuli hieman ennen aikojaan, mutta vauva on vahva ja terve ja Mabel on toipunut mainiosti. Vauva on (tietysti) ihastuttava. Sillä on kauniit kädet ja korvat (hyvin pitkät sormet), hyvin vaalea tukka, Tolkienien silmät ja hyvin selvästi Suffieldien suu. Yleisvaikutelmaltaan hän muistuttaa hyvin paljon pienempää muunnelmaa tädistään Mabel Mittonista. Kun ensimmäisen kerran noudimme tri Stollreitherin eilen, hän sanoi että kyseessä on väärä hälytys ja käski hoitajan palata kotiinsa pariksi viikoksi, mutta hän oli väärässä, ja noudin hänet uudestaan kahdeksan maissa, ja hän viipyi 12.40 saakka, jolloin joimme viskit pojan kunniaksi. Pojan ensimmäinen nimi tulee olemaan John isoisänsä mukaan, luultavasti John Ronald Reuel. Mab haluaa kutsua sitä Ronaldiksi, mutta minä haluan pitää kiinni Johnista ja Reuelista.

Reuel oli Arthurin oma toinen nimi, mutta Ronald-nimellä ei ollut edeltäjää suvussa. Se oli nimi, jolla Arthur ja Mabel alkoivat kutsua poikaansa, nimi, jota käyttivät sukulaiset ja myöhemmin hänen vaimonsa. Silti Tol-

Tarutaiturin elämän sykähdyttävä syväluotaus

Tämä J. R. R. Tolkienin omiin arkistoihin ja suvun sekä ystävien haastatteluihin perustuva elämäkerta esittelee kattavasti hobittien ja Keski-Maan luojaan matkan köyhästä orpopojasta maailman suosituimmaksi fantasiakirjailijaksi.

Palkittu elämäkerturi Humphrey Carpenter kertoo kiehtovan tarinan muinaiskielistä kiinnostuneesta pojasta, joka kehitti omia ”haltiakieliään” ja niiden puhujille sankarillisen historian. Aineksista syntyi miljoonien lukijoiden rakastama *Taru Sormusten herrasta*, jonka maailmaa Tolkien hienosääti koko ikänsä ja toimi samalla arvostettuna professorina Oxfordissa.

”Kertakaikkisen hurmaava.” – DAILY MAIL

”Rikas ja kauniisti kerrottu tarina.” – SUNDAY TIMES

”Yksi mielenkiintoisimmista ja nautinnollisimmista kirjallisuuden suurnimien elämäkerroista.” – THE TIMES

www.wsoy.fi

86.5

ISBN 978-951-0-48633-7

Päälyksen valokuva John Wyatt